

SOU 2022:51 En ny statistik över hushållens tillgångar och skulder (Fi2022/03071)

Sammanfattning

Journalistförbundet har tagit del av förslagen i utredningen "En ny statistik över hushållens tillgångar och skulder" (SOU 2022:51). Journalistförbundets remissvar begränsas till de delar av utredningen som rör möjligheten att ta del av allmänna handlingar.

Utredningen anser att det finns ett behov av att framställa statistik över hushållens tillgångar och skulder. SCB kommer enligt förslaget att vara statistikansvarig myndighet. Uppgifterna kommer att omfattas av statistiksekretess, vilket innebär att de uppgifter som kommer att samlas in om hushållens tillgångar och skulder inte kommer att vara tillgängliga för allmänheten eller för journalister, annat än i oidentifierad form.

Journalistförbundet konstaterar att det de senaste decennierna genomförts flera förändringar vilket minskat insynen i och möjligheten att granska enskildas ekonomi. Inte minst avskaffandet av förmögenhetsskatten 2007 har gjort att det idag är svårt att granska och rapportera om vissa ekonomiska frågor. Enligt Journalistförbundet finns det ett uppenbart insynsintresse när det gäller den ekonomiska makten i samhället.

Enligt Journalistförbundet bör regeringen överväga om vissa av de uppgifter som samlas in inom ramen för den nya statistiken över hushållens tillgångar och skulder kan göras tillgängliga för allmänhet och journalister. I vart fall bör uppgifter om enskildas förmögenheter inte omfattas av absolut sekretess.

Om förslaget

Utredningen anser att det finns ett behov av att framställa statistik över hushållens tillgångar och skulder. De uppgifter som behövs för statistiken ska hämtas dels från register vid kommuner, regioner och statliga förvaltningsmyndigheter, dels från berörda finansiella företag. Statistiken behövs enligt utredningen för att bland annat Riksbanken och Finansinspektionen ska kunna göra analyser av skuldutvecklingen i Sverige. SCB kommer enligt förslaget att vara statistikansvarig myndighet.

Offentlighet- och sekretess

Uppgifterna kommer att omfattas av statistiksekretess enligt 24 kapitlet, 8 §, offentlighets- och sekretesslagen (OSL). Huvudregeln när det gäller statistiksekretess är att uppgifterna omfattas av absolut sekretess. I tredje stycket samma paragraf finns ett antal undantag från sekretessen, bland annat när det gäller uppgifter som behövs för forsknings- eller statistikändamål. Undantag gäller även uppgifter som inte genom namn, annan identitetsbeteckning eller liknande förhållande är direkt hänförliga till den enskilde. Ett utlämnande får dock bara ske om det står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider skada eller men (omvänt skaderekvisit, vilket innebär att huvudregeln är sekretess).

Sammantaget innebär förslaget att de uppgifter som kommer att samlas in om hushållens tillgångar och skulder inte kommer att vara tillgängliga för allmänheten eller för journalister annat än i oidentifierad form. Motivet är att uppgifter om personers ekonomiska förhållande anses integritetskänsliga och därför bör skyddas med stark sekretess.

Möjligheten till insyn avseende enskildas ekonomi

Möjligheten till insyn i enskildas ekonomiska förhållanden har succesivt minskat under de senaste decennierna. Förmögenhetsskatten upphörde, som framgår av utredningen, 2007. I samband med det upphörde skyldigheten att lämna kontrolluppgift avseende dessa uppgifter till Skatteverket. Det innebär för journalisters del att det inte på samma sätt som tidigare går att granska och rapportera om enskilda personers förmögenheter.

År 2019 ändrade Skatteverket sin bedömning av offentlighet och sekretess på skattekontot. Det gjorde att fler uppgifter än tidigare ansågs omfattas av sekretess. Det handlade om uppgifter som saldon, inbetalningar, tillgodoförda belopp och räntor på ett skattekonto. För journalisters del innebar förändringen att det inte längre gick att få ut uppgift från Skatteverket om hurvida en person eller ett företag hade en skatteskuld hos Skatteverket. Skatteverkets bedömning fick också delvis stöd av Högsta förvaltningsdomstolen som i en dom 2020 slog fast att uppgifterna omfattades av bestämmelsen om databassekretess i 27 kapitlet, 1 §, andra stycket 1, OSL.¹

För journalister som granskar ekonomiska frågor har förändringarna inneburit stora hinder. Tidigare gick det till exempel enkelt att få fram uppgifter om vilka personer i Sverige som hade de största förmögenheterna och vilka som hade skatteskulder. Det finns ett uppenbart insynsintresse när det gäller den ekonomiska makten i samhället. Så som det ser ut idag finns det inte alltid förutsättningar att granska den journalistiskt om inte betydande resurser avsätts för research.

Det så kallade elstödet och den starka sekretess som gäller uppgifter som rör elstödet har väckt debatt. Journalistförbundet var i sina remissvar kritiskt till att uppgifter om till exempel hur mycket som betalas ut i elstöd inte är offentliga. Debatten som har följt efter det med uppgifter om felutbetalningar till privatpersoner och elstöd på så mycket som 700 000 kronor visar enligt Journalistförbundet på värdet i att även uppgifter om enskildas ekonomi i vissa fall är offentliga.

Enligt Journalistförbundet bör regeringen överväga om vissa av de uppgifter som samlas in inom ramen för den nya statistiken över hushållens tillgångar och skulder kan göras tillgängliga för allmänhet och journalister. I vart fall bör uppgifter om enskildas

¹ Se Högsta förvaltningsdomstolen avgörande 2020-05-25, målnummer 4959-19.

förmögenheter inte omfattas av absolut sekretess. Det finns stora fördelar med att det enkelt går att få insyn i hur resurserna i samhället är fördelade. Möjligheten till insyn är viktig, inte bara för att det ökar möjligheten att upptäcka korrruption och andra brister i den offentliga förvaltningen, utan också för att det bidrar till ett ökat förtroende för den offentliga förvaltningen.

*Ulrika Hyllert
Förbundsordförande
Journalistförbundet*